

مسجدي که هفت باب اصلي و 81 ورودي دارد

شکل، ظاهر و مساحت مسجدالنبي به عنوان نخستين مسجد مسلمانان که زماني پيامبر(ص) با دستان خود بنا کرده بودند، در طول تاريخ دچار تغيير و تحولات زيادي شده است و در نهايت امروز مسجدي را به عنوان مسجدالنبي مي‌شناسيم که داراي ظاهري بسيار زيبا و معماري غني اسلامي است که هفت باب اصلي و در مجموع 81 ورودي دارد.

...

شکل، ظاهر و مساحت مسجدالنبي به عنوان نخستين مسجد مسلمانان که زماني پيامبر(ص) با دستان خود بنا کرده بودند، در طول تاريخ دچار تغيير و تحولات زيادي شده است و در نهايت امروز مسجدي را به عنوان مسجدالنبي مي‌شناسيم که داراي ظاهري بسيار زيبا و معماري غني اسلامي است که هفت باب اصلي و در مجموع 81 ورودي دارد. ...

شکل، ظاهر و مساحت مسجدالنبي به عنوان نخستين مسجد مسلمانان که زماني پيامبر(ص) با دستان خود بنا کرده بودند، در طول تاريخ دچار تغيير و تحولات زيادي شده است و در نهايت امروز مسجدي را به عنوان مسجدالنبي مي‌شناسيم که داراي ظاهري بسيار زيبا و معماري غني اسلامي است که هفت باب اصلي و در مجموع 81 ورودي دارد. طبقه فوقانی مسجد النبی

به گزارش پایگاه اطلاع رسانی حج وابسته به بعثه مقام معظم رهبری، يکي از موضوعات قابل توجه که شايد براي زائران و افرادي که به مدينه سفر مي‌کنند، جاي سوال باشد درباره‌ي درهاي اين مسجد مقدس و تاريخي است. براي پاسخ به اين سوال مروري کوتاه بر پيشينه‌ي اين بنا لازم است.

بيشتر مورخان معتقدند؛ در بناي اوليه، مساحت مسجدالنبي حدود 1060 متر مربع بوده است؛ اما پس از بازگشت رسول خدا از غزه‌ي خيبر در سال هفت هجري قمری، به دليل افزايش تعداد مسلمانان، به مساحت مسجد افزوده شد و طول و عرض آن هر يك نزديك به يك‌صد ذرع افزايش يافت و مساحت آن به 2475 متر مربع رسيد.

نخستين اقدام رسول خدا (ص) در مدينه‌ي منوره ساخت اين مسجد بود. پيش از آن در قبا نيز مسجدي به دست آن حضرت و اصحاب بزرگوارشان ساخته شده بود که چنين اقدامي از اهميت نقش مسجد در اسلام نشان دارد. اين مکان، شريف‌ترين مسجد پس از مسجدالحرام است. رسول خدا(ص) درباره‌ي نماز خواندن در اين مسجد فرمودند: ««نماز در مسجد من، نزد خداوند برابر با 10 هزار نماز در مساجد ديگر است، جز مسجدالحرام که نماز در آن برابر با 100 هزار نماز است.»

مساحت مسجدالنبي در زمان خليفه‌ي دوم در سال 17 هجري قمری از طرف غرب 10 متر، از جانب قبله پنج متر و از سوي شمال 25 متر توسعه يافت. در دوره‌ي عثمان بن عفان در سال 29 - 30 هجري قمری، 496 متر مربع به مسجدالنبي (ص) افزود و مساحت آن به 4071 متر مربع رسيد و تا زمان وليدبن عبدالملک به همين شکل باقي ماند.

در زمان وليدبن عبدالملک بين سال‌هاي 88 - 91 هجري قمری، 2369 متر مربع به مساحت مسجد افزوده شد و مساحت آن به 6440 متر مربع رسيد.

همچنين در عصر مهدي عباسي در سال 161 هجري قمری بار ديگر دست به توسعه‌ي مسجد زدند و مساحت آن را به 8890 متر مربع رساندند. در عصر ممالیک، قايتباي به سال 888 هجري قمری، 120 متر مربع به مساحت مسجد اضافه شد که مساحت آن را به 9010 متر مربع رساندند.

در دوران عثماني، سلطان عبدالمجيد عثماني در سال‌هاي 1265 تا 1277 هجري قمری، 1293 متر مربع به مساحت اين مسجد افزوده شد و مساحتش به 10303 متر مربع رسيد.

به دنبال روي کار آمدن آل سعود، در دو مرحله‌ي توسعه، 88 هزار و 24 متر به مساحت کل مسجدالنبي افزوده شد که بيش از 167 هزار نمازگزار را در خود جاي مي‌دهد. با توسعه‌ي اطراف حرم، هزاران نفر ديگر به ظرفيت نمازگزاران افزوده شده است.

آنچه از آثار و اسامي امامان شيعه، خلفا و برخي صحابه بر کتيبه‌هاي مسجدالنبي به چشم مي‌خورد، يادگاري از سلاطين عثماني است که ميان فرق اسلامي تجميع شده است.

بهرتر است براي آشنايي بيشتر پيش از سفر، آگاهي اجمالي از بخش‌هاي مختلف مسجدالنبي که گنجينه‌اي از تاريخ اسلام را در خود جاي داده است، داشته باشيم که به اختصار به اطلاعات منتشر شده در برخي منابع مکتوب تاريخي، اشاره مي‌شود:

روضه‌ي شريف: قسمتي از مسجدالنبي که در ناحيه‌ي جنوب شرقي (رو به سمت قبله) قرار دارد، به نام روضه‌ي مطهر شناخته مي‌شود. اين قسمت فضيلت زيادي دارد و در حديثي از رسول خدا (ص) به عنوان باغي از باغ‌هاي بهشت معرفي شده است. در محدوده‌ي روضه‌ي مطهره، سه مکان مقدس ديگر نيز وجود دارد که عبارتند از مرقد مطهر پيامبر(ص)، منبر و محراب.

در کناره‌ي شرقي مسجد، رسول خدا (ص) حجره‌ايي براي زندگي همسران خود ساخته بودند که تا نزديك 90 سال پس از رحلت آن حضرت نيز سرپا بود. ابتدا حجره‌اي براي سوده، پس از آن براي عايشه و در امتداد آن حجره‌اي براي حضرت فاطمه (س) ساخته شد.

منبر: یکی از مکان‌های مقدس در مسجد، محل منبر رسول خدا (ص) است. در روایات آمده است که پیامبر در آغاز با تکیه بر درخت خرما، به ایراد خطبه می‌پرداخت. یکی از اصحاب پیشنهاد ساختن منبری را داد تا رسول خدا (ص) روی آن بنشیند تا هم مردم او را ببینند و هم آن حضرت از ایستادن خسته نشود. این منبر دارای سه پله بوده است. منبر رسول خدا (ص) هشت بار نوسازی شده و هر بار در جای پیشین خود قرار داده شده است. منبری که در حال حاضر وجود دارد، منبری است که سلطان مراد عثمانی در سال 999 هجری قمری دستور ساخت و نصب آن را داد.

محراب: محراب در محلی ساخته شده است که رسول خدا (ص) در آنجا نماز می‌گزارد و در این که محل نماز آن حضرت همین محراب فعلی است، تردیدی نیست.

ستون‌های مسجد: سقف مسجد پیامبر (ص) بر ستون‌هایی قرار داشت که علاوه بر نگهداری سقف، مورد استفاده‌ی رسول خدا (ص) و اصحاب آن حضرت بود. از ستون‌های هشتگانه‌ی آن زمان خاطرات ویژه‌ای باقی مانده که سبب تقدس آن شده است، به طوری که اکنون نزدیک به 706 ستون در مسجد وجود دارد. ستون‌هایی که در محل قدیمی مسجد، در قسمت جنوبی آن قرار دارد، اکنون با رنگ سفید از بقیه ستون‌ها مشخص شده است که برخی از آن‌ها عبارتند از ستون مخرس، علی بن ابیطالب (ع) در کنار این ستون می‌ایستاد و از رسول خدا (ص) محافظت می‌کرد. استوانه‌ی محرس را به نام استوانه‌ی علی بن ابیطالب نیز می‌شناسند. ستون توبه: این ستون را استوانه‌ی ابولبابه نیز نامیده‌اند. ابولبابه پس از کاری که به سود یهودیان بنی‌قریظه از او سر زد، در عذاب وجدان قرار گرفت و به منظور توبه و تنبیه خویش، خود را به ستون بست و افزون بر 10 شبانه روز بر آن حال باقی ماند و تنها در اوقات نماز و هنگام قضای حاجت، دخترش او را از ستون می‌گشود تا این‌که بر پیامبر خدا (ص) در مورد پذیرش توبه‌ی ابولبابه وحی نازل شد. آن حضرت به مسجد آمد و او را از ستون باز کرد. نماز و توبه در کنار این ستون فضیلت دارد.

ستون وفود: یکی از کارهای روزانه‌ی رسول خدا (ص) ملاقات با سران قبایل بود. محل این ملاقات در کنار ستونی از ستون‌های مسجد بود که بعدها به نام «اسطوان الوفود» معروف شد و اکنون نیز به همین نام شناخته می‌شود.

ستون سریر: محلی است که پیامبر تختی از شاخه‌های خرما را در کنار آن می‌گذاشت و روی آن به استراحت می‌پرداخت. ستون مهاجرین: علت انتخاب نام مهاجرین برای این ستون، شاید این بوده است که مهاجران مکه در کنار این ستون، نماز می‌گزاردند و می‌نشستند. این ستون به نام عایشه نیز شناخته می‌شود زیرا از عایشه نقل شده است که اگر مردم فضیلت نماز در کنار این ستون را می‌دانستند بر سر آمدن کنار آن قرعه می‌زدند و به همین دلیل به آن ستون قرعه هم گفته شده است.

ستون تهجد: در روایت است که پیامبر (ص) شب هنگام که مردم، مسجد را به سوی خانه‌هایشان ترک می‌کردند، حصیری در کنار این ستون می‌گستراندند و به تهجد و نماز شب می‌پرداخت و به همین مناسبت به این اسم معروف شد.

ستون مربعة‌القبور: این استوانه که به آن مقام جبرئیل نیز می‌گویند، چسبیده به ضلع شمالی ضریح مطهر است و در خانه‌ی حضرت فاطمه (س) از آنجا گشوده می‌شد. این همان دری است که به روایت ابن عباس، پیامبر خدا (ص) هر روز پنج بار در وقت نمازهای پنجگانه، به مدت نه ماه کنار آن در می‌ایستاد و می‌گفتند: «وَالسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا».

ستون مخلقه: رسول خدا در آغاز بر تنه‌ی درخت خرمایی تکیه می‌کردند و خطبه می‌خواندند. نوشته‌اند؛ زمانی که برای آن حضرت منبر ساخته شد از این درخت ناله‌ای برخاست شبیه ناله‌ی شتر ماده‌ای که از بچه‌ی خود جدا شده است، از این رو این ستون را، ستون حثانه نامیده‌اند. ستون مخلقه در محل همان تنه‌ی نخل نصب شده است.

صفه: صفه نام مکانی است که گروهی از مهاجران مسلمان بی‌سریانه در سال‌های اولیه‌ی هجرت در آنجا سکونت داشتند. زمینی که به آن‌ها اختصاص داده شده بود حدود 96 متر مساحت داشت و مسقف بود و در میان باب جبرئیل و باب النساء قرار داشت. افرادی مانند بلال، ابوذر، مقداد، حذیفه و... از اصحاب صفه بودند.

مقام جبرئیل: این محل به خاطر این به عنوان مقام جبرئیل شناخته شد که این فرشته‌ی مقرب الهی از آنجا بر رسول خدا (ص) وارد می‌شد و به خدمت آن حضرت می‌رسید، این محل اکنون داخل حجره‌ی شریفه قرار دارد و قابل دسترسی نیست.

اما درباره‌ی دره‌ای نخستین مسجدالنبی (ص) در منابع تاریخی چنین ذکر شده است؛ زمانی که مسجدالنبی ساخته شد، سه در برای ورود و خروج داشت؛ اما در سال سوم هجرت به دستور پیامبر (ص) همه‌ی دره‌ای خانه‌ها به جز در خانه‌ی علی (ع) به مسجد بسته شد.

باب جبرئیل: این در محل ورود رسول خدا (ص) بوده است. همچنین پیامبر (ص) در ورودی این باب با جبرئیل ملاقات کرده است. باب الرحمة: نامگذاری این در برگرفته از حدیث رسول خدا (ص) است. ایشان به درخواست شخصی که از این در وارد شده بود از خداوند طلب نزول باران کردند و پس از هفت روز نیز طبق درخواست همان شخص تقاضای قطع باران کردند.

باب السلام: این در از زمان بنای نخستین مسجد وجود داشته است.

باب النساء: این در اختصاص به رفت و آمد زن‌ها به مسجد داشته است.

باب البقیع: از دره‌ای قدیمی مسجد است که روبه‌روی قبرستان بقیع قرار دارد. به گزارش پایگاه اطلاع رسانی حج وابسته به بعثه مقام معظم رهبری، یکی دیگر از نمادهای مسجد در معماری اسلامی وجود مناره و ماذنه در آن است. مناره‌های مسجدالنبی زمانی که ولید، مسجد را توسعه داد، چهار مناره بر چهار گوشه‌ی مسجدالنبی ساخت، این مناره‌ها در گذر زمان جای خود را به مناره‌های بزرگتر و محکم‌تری دادند و مناره‌های جدیدی نیز برای مسجد ساخته شد. چهار مناره‌ی اصلی مسجد عبارتند از مناره‌های سلیمانیه و مجیدیه که در دو سوی ضلع شمالی قرار گرفته و مناره‌های قایتبای و باب‌السلام که در دو سوی ضلع جنوبی (قبله) واقع شده‌اند. در حال حاضر مناره‌های دیگری نیز بر مسجد افزوده شده و تعداد آن‌ها

به 10 رسیده است.